

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:

Pe an 18 cor. 1/2 an
9 cor. 1/4 4-50 fil.

© ©

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
1/2 an 12 cor. 1/4 an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

© ©

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marți, Joi și Sâmbăta.

Cele două Națiuni.

Prezidentul Consiliului de ministrii Dl. Stefan Tisza, răspunzând la vorbirea deputatului naționalist român Dl. Dr. Ștefan C. Pop, a ținut să facă, cu privire la așa numitul pact, — care ar fi să se iscodească, după multe efortări, chiar acum între comitetul nostru național și guvern, — astfel de declarațiuni, ca și cari, nici pe departe asemănate, nu s'au mai rostit de multă vreme în Camera Ungară, — dar cel puțin dela ultima scadență a convenției militare cu România de bună seamă nu, — și de bună seamă nici odată până acum, nici dela Dualism încoace, și nici mai înainte, de pe buzele responsabile ale unui Ministru Ungar, ori chiar ale șefului de Cabinet.

Dovedește deci această supremă împrejurare, puternicile, extrem de imperioase și impetuoase motive, cari au putut determina la acest pas, pe fiul și depositarul legitim al politicii așa zisului zdrobitor de naționalități Tisza Kálmán, — ca făcând opoziție fățișă și categorică curentului arhișovinist al tuturor partidelor politice maghiare, de toate culorile, și mai ales al atotputernicei presse jidano-maghiare, pururea ostilă, atât neamului românesc din patrie, cât, și mai cu seamă dela campania din Bulgaria încoace, vădită dușmană și bârfelitoare și față de vecinul Regat Român, — să spună în incinta Camerei, astfel de adevăruri, pentru cari mai înainte vreme, oamenii noștri erau amenințați cu desființare și exterminare, iar presa românească înfundată în pușcărie și cutropită cu grele pedepse și amenzi în bani.

Acum dar totuși existăm și noi, și avem ființă de popor, — și Domnul Conte Ștefan Tisza, se vede în sfârșit necesitat a-ne re-

cunoaște ca „Națiune” conștientă de valoarea și drepturile ei, și în consecință a pertracta de rigoare, cu mandatarii noștri, asupra pactului de multe-ori pomenit, adevărat asupra unui *modus vivendi*.

Nu vrem să examinăm și să scrutăm acum, dacă sinceritatea ori numai prudența ascuțită și astută a a diplomatului a vorbit prin Dl. Ștefan Tisza, acum nu vrem nici să evaluăm și să criticăm, — cu atât mai puțin să judecăm valoarea actuală și *efectele momentane* și viitoare ale acestui pact, — dar nu cade în competența noastră nici să măsurăm, să chibzui, ori chiar să cumpănim șansele și evoluțiunile cari ar, ori vor resulta pe urma înnoirii convenției militare cu România, — ceace ne îndeamnă însă să remarcăm discursul Dlui Ștefan Tisza, este fără îndoială și mai presus de toate expresiunea D-Sale cu „*a két nemzet*”, adevărat „*cele două națiuni*”, — va se zică Românii și Maghiarii, destinați la o alianță și naturală și de interese superioare etnice și de stat.

Vezi asta-i. Câtă vreme până acum, în butul chiar al legilor sancționate și promulgate, de fapt nu eram recunoscuți nici măcar ca naționalitate legitimă și autohtonă, iar deputații noștri din Cameră și partidul nostru dietal naționalist, și mai cu seamă chestia noastră națională românească erau absolut negate și cu îndârjire neglijate, ca ceva imposibil, absurd și neexistent, — vine azi Dl. Ștefan Tisza și ne eliberează, benevol, și brevetul și decretul unei națiuni, nu subordonată, dar coordonată și dela egal — la egal cu națiunea maghiară, până acum singură alcătuitoare de stat.

Am fost și suntem modești și nepretențioși cronicari ai timpului, — nici când nu ne-au preocupat veleități de directivă, ori noi ori-

zonturi în tehnica și desfășurarea politicii noastre militante, — un lucru însă ne preocupă în cazul de față și cerem, ca cei în drept să fie cu cuvenita grijă și precauțiune. E vorba, ca țiganul să mânânce ciorbă de cocoș. Asta înseamnă, că ori țiganul, ori cocoșul e bolnav de moarte...

Bec.

Pacea româno-maghiară?

Foile maghiare se ocupă, la loc de frunte, cu pactul încheiat la Viena între contele Tisza și dd. Maniu, Vaida și Mihályi. Unele comentează punctul în termeni aspri, protestând în contra voiniciei lui Tisza, care îndrăznește să rezolve chestiunea de naționalități, fără consenzul prealabil al „națiunii”; altele se năpustesc asupra dlor Mihályi, Maniu și Vaida, întrebându-se, de când acești domni reprezintă neamul românesc. Mai interesante sunt reprivirile istorice, începând cu unirea celor trei națiuni din Ardeal (Maghiarii, Săcuii și Sașii) până în zilele noastre, când elementul românesc s'a dezvoltat atât de mult, încât trebuie să țină seamă de el și monarhia, chiar și în politica ei internă.

Aleleș jurnale ne anunță, că reprezentanții Românilor au cerut contelui Tisza, ca pactul să se activeze cu 1 Ianuarie 1914. Cu conziderare însă la împrejurarea, că concesiile trebuiesc aprobate și de legislațiune, pactul se va rezolvi numai *provizor*, căci până la 1 Ianuarie lipsește timpul fizic, ca pactul să fie desbătut punct de punct în dietă. Aceasta ar fi singura garanță, că promisiunile aceste față de români se vor și realiza, în deosebi de alte multe promisiuni ale guvernelor maghiare, ce au rămas numai pe hârtie.

Până aci jurnalele maghiare.

Știrea a străbătut și în jurnalele din străinătate și e comentată pretutindeni, ca având o bază cât de cât reală.

Noi o dăm, de-ocamdată cu toată rezerva, căci au circulat atâtea versiuni asupra păcii româno-maghiare, încât numai cu greu mai poți alege, în acest haos, adevărul de minciună. Foile noastre românești păstrează aceeaș rezervă.

Dăm deci — fără nici un comentariu — condițiile acestei împăcineri, cum le-am cetit

în gazetele ungurești, cu adausul, că vom reveni pe larg, când aceste se vor adevăra.

„Am amintit, că contele Tisza a reînțepul la Viena tratativele, cu bărbății partidului național. Desbaterile au ajuns la un rezultat real și Tisza ar fi acceptat afirmative, următoarele puncte:

1. Executarea acelor părți din § 44 a legii de naționalități dela 1868, cari până acum n'au fost luate în seamă.
2. Validitatea limbii române în instrucție.

Spre acest scop:

Se va abroga legea apponiană privitoare la instrucția primară.

Se vor înființa școli medii cu limba de propunere română.

În ținuturile românești limba de propunere va fi cea românească și în școlile de stat.

În ministerul de culte se va organiza secția românească, alcătuită exclusiv din funcționari români.

Instituțiunile culturale românești vor fi spijinite din partea statului.

3. Se va valida politica națională românească, pretutindeni unde românii vor fi în majoritatea.

Spre acest scop:

Se vor denumi comiți supremi (șefi români).

Cercurile electorale vor fi arondate de așa, încât partidul național român să aibă mandate în proporție, 35—40 mandate.

Celalalt grup al pretenziunilor e de caracter bisericesc. Se vor sana toate neîndestulirile în legătură cu congrua și toți românii de pe teritoriul diecezei de Hajdudogh vor trece iarăși la diecezele lor de mai înainte*.

*

Ca un ecou al celor de mai sus, reproducem și două pasaje din *vorbirea contelui Tisza* în cameră, drept răspuns la interpelarea deputatului nostru național Dr. Șt. C. Pop:

Dl deputat a vorbit despre ofensele ce și-au permis astăvară unele ziare ungurești, cu ocazia mobilizării României. Îl asigur pe dl deputat, că d-sa nu osândește mai mult decât mine aceste ofense. E o veche convingere a mea, că nimic nu strică atât de mult relațiilor dintre poporul maghiar și cetățenii nemaghiari din patrie, nimic nu întunecă atât de mult bunul prestigiu al Ungariei ca ziarurile șovine ce speculează o anume superficialitate a publicului, inundând lumea cu tirade și bombasticisme și vorbesc într'un ton atât de provocator, neurban și grosolan despre sentimentele foarte respectabile ale unora din concetățenii noștri, încât deșteaptă în lumea întreagă părerea greșită, că societatea maghiară ar fi de-o intoleranță fără păreche și dominată de porniri tiranice. Adevărul e, că societății maghiare îi sunt tot atât de străine sentimentele de intoleranță ca statului tirania. Regret, însă, mult, că în o parte a presei maghiare se ridică glasuri neprecugetate și de multeori călăuzite numai de speculă, cari glasuri au darul să dea dușmanilor națiunii maghiare prilej pentru a discredita pe maghiari în fața lumii.

În acest punct dl deputat are deplină dreptate. Rog însă pe dl deputat să fie de acord cu mine și când trebuie să aplic critica asta severă față cu presa românească. Pentru că să am iertare, o parte a presei românești, prin purtarea ei sub orice critică, atât în Ungaria cât și dincolo în România, păgubește cel puțin în acelaș grad marea cauză a unei depline armonii între rasa maghiară și cea românească, — cauză

căreia eu îi închin de 20 de ani serviciile mele și căreia cred să-i rămân credincios și în viitor, pentru că eu n'am obiceiul să-mi schimb nșor stăpânul. Bine ar fi să luăm în amândouă direcțiile o atitudine energică, amuțind propaganda asta foarte păgubitoare și primejdioasă și alimentată de motive foarte inferioare.

Dl deputat s'a referit apoi la vorbirele din delegațiunea austriacă. E o veche simptomă și aici. Domnii deputați răspândesc fie în publicitate, fie cu excluderea publicității o sumedenie de vești false despre Ungaria, despre suferințele Românilor din Ungari, — și încă cu multă predilecție în Austria, în cercurile dela cari speră o deosebită simpatie când e vorba de micșorarea Ungurilor; când apoi, din oănale aceste de cuc, plasate de domniile lor, ies pui, se provoacă cu multă predilecție la ei, că iată opinia publică din Austria le dă d-lor în toate dreptate. Ce mă privește, eu știu cine sunt răspunzători în primul loc pentru toate rătăcirile din unele cercuri austriace, — dar nu afirm, că răspunzători în mod exclusiv, pentru că chiar acum arătăm și vi-novăția presei maghiare.

Și dacă există singuratici în Austria, cari cred că, — după cum s'a exprimat dl deputat, dependența Ungurilor, politica de naționalitate a Ungariei împiedică dezvoltarea deplină a relațiilor de alianță între România și monarhie, primejduind pe aceasta din urmă: cred că părerea aceasta ascunde două mari greșeli.

Una din aceste greșeli e, că Românii în genere nu sunt persecutați de loc în Ungaria. Cealaltă, că, — după modesta mea părere, soarta Românilor din Ungaria nu influențează de loc direcția politicii externe ce face România. România face o politică cu mult mai rațională, mai corectă

FOIȚA.

Quo vadis?

— Film de cinematograf, după celebrul roman de Enric Sienkiewicz. —

Presa din lumea întreagă a scris, cu multă admirație, despre acest film, în care ni se prezintă pe pânză mai multe mii de persoane, între cari mulți artiști italieni, de renume. Alcătuirea tabloului a durat aproape patru ani și a costat un milion de lire (coroane).

Rolurile principale:

Apostolul Petru . . .	Giovanni Gizzi.
Impăratul Nero . . .	Carlo Cattaneo.
Poppea	Olga Braudini.
Tigellinus	Cesare Moltini.
Ursus	Bruto Castellani.
Ligia	Lea Ginuchi.
Petronius	Gustavo Leremo.
Vinicius	Amleto Novelli.
Eunice	Amelia Cattaneo.
Chilon	Augusto Matriques.

Slavii îl ung pe Petronius cu uleiuri aromatate, în vreme ce i-se anunță nepotul său Vinicius, pe care îl primește în mod

amical. Vinicius îi cere sfatul, cum ar putea să cucerească pe Ligia, în care e înamorat de moarte. Petronius îl introduce în casa Pomponiei, unde era și Ligia, dându-i ocaziune, să vorbească cu ea. La despărțire, Vinicius îl roagă pe Petronius, să-i stea în ajutor și pe viitor. Petronius îi împlinește dorința, demândându-i lui Plausius, ca să o extradee numai decât pe Ligia, la porunca lui Nero. Ligia se depărtează între lacrimi, și atunci intră puternicul ligian Ursus, spunându-i Pomponiei, că va întovărăși pe Ligia și o va păzi-o în palatul Cesarului. Intrând Ligia în palatul lui Nero, e răpită cu totul de splendoarea de acolo. Cu toate aceste nu-i plăcea viața dela curte și nici Vinicius.

La porunca lui Nero, Atalinus a vrut s'o răpească pe Ligia și s'o ducă în casa lui Vinicius, dar Ursus îl omoară pe Atalinus, iar pe Ligia o ascunde. Vinicius e foarte supărat și, știind că Ligia e creștină, încredințează pe cerșitorul Chilon, s'o caute în ascunzăturile creștinilor. Vinicius a luat, pe lângă Chilon, și pe gladiatorul Croton, ca s'o răpească pe Ligia din mijlocul creștinilor. Cu acest prilej, Vinicius ascultă vorbirea minunată a sfântului Petru, observându-o și pe Ligia, ce era urmărită de Ursus. Nu putea să o răpească acum pe Ligia, dar o urmărește cu Chilon și Croton până la căsuța, unde locuia cu servitorul ei credincios. Se înțeleseră, că Croton să lupte

cu Ursus, iar în vremea aceea Vinicius să intre în casă și să o răpească pe Ligia.

Dar planul nu a reușit, căci puternicul Ursus l-a izbit pe Croton cu atâta putere, încât acesta a rămas mort pe loc. Apoi eliberă pe Ligia din brațele lui Vinicius și era să-l omoare și pe el, dar Ligia îl opri, rugându-l: „Nu-l omori!”

Vinicius a scăpat cu viața, dar abia se mai putea mișca după ce simțise brațul puternic al lui Ursus. Ligia, făcându-i-se milă de el, îl primi în casa ei, până se va intrama. Vinicius era fericit, aflându-se acum în apropierea Ligiei și, alături de dragostea lui mare, simția cum îi crește și admirația pentru noua religie.

*

După aventura aceasta, Vinicius s'a relintors iarăși la viața din curte. Simția, că sufletul lui a trecut prin mari schimbări. Doria o viață nouă; simția, că nu mai poate trăi fără Ligia. Merse în casa lui Miram, unde află pe Petru, Glaucus și Crispus. El îi salută cu vorbele: „Vă salut, în numele lui Hristos, căruia vă închinați”, spunându-le, că vrea să o ia pe Ligia de nevastă și să treacă la creștinism. Sfântul Petru îl binecuvântă și îl conduse la Ligia. Se hotărî ziua cununiei și Vinicius, la chemarea lui Nero, plecă la Anzio. Chiar atunci a izbucnit marele incendiu din Roma, pe care l'a pus la cale Tigellinus, la porunca lui Nero. Când Nero află, că Roma e în flăcări, ex.

mai înțeleaptă decât să se lase direcționată în politica ei externă de astfel de momente sentimentale. Voin aduce numai o dovadă. Locuiesc Români în Rusia, în Sârbia și de acum vor locui probabil și în Grecia. Vă rog să comparați, unde au Românii mai multe drepturi, unde se bucură de mai multă libertate în privința dezvoltării lor naționale și culturale, unde sunt ei mai bine tratați pe toate terenele. În privința materială și în cea culturală?

Dacă România s'ar lăsa condusă în politica ei de atarea Românilor din afară de regat, ea nici nu s'ar gândi la o altă alianță decât la a noastră; iar fi cu nepuțință să se alieze cu Sârbia. În același timp trebuie deci să protestez energic împotriva părerii greșite, că evenimentele externe ar putea să influențeze politica de naționalitate a națiunii maghiare. Eu am conceput politica de naționalitate în semnul înțelegerii, al atracțiunii pașnice. În special față de rasă românească propovăduiesc acum de 20 de ani, cu cuvântul și cu fapta, că între națiunea română și cea maghiară există o armonie de interese (Aprobări), ca misiunea noastră istorică înaintea pe căi paralele complectându-se reciproc și că noi numai în acel caz ne vom implini chemarea. Dacă, răzimați de concentrarea de forțe germane ce întretaie mijlocul Europei, vom apăra împotriva curentului panslav amenințător pacea, cultura și libertatea Europei. (Aprobări). În acest punct interesele noastre sunt identice. Armonia de interese rezidă în adâncul împrejurărilor și nu trebuie decât să îndepartăm unele straturi geologice suprapuse ce în urma dezvoltării istorice de veacuri, a intemperiilor, luptelor, suferințelor și neînțelegerilor acopăr c'o scoartă străină substratul omogen. (Vii aprobări). Problema aceasta reclamă munca noastră, la a-

ceastă problemă am muncit eu până acuma și muncesc și azi, dar să fie convinsă on. Camera, problema nu e dependentă nici de fluctuațiile zilnice ale politicii interne și nici de cele ale politicii externe. Muncesc pentru deslegarea acestei probleme, pentru că sunt convins că marile și statornicele interese ale națiunii maghiare cer direcția aceasta și sunt de părere, că tot la deslegarea ei trebuie să muncescă toți Românii adevărați, credincioși rasei lor, pentru că și interesele naționale ale rasei românești cer aceeași direcție (Aprobări).

Cealaltă chestiune — e cauza episcopiei de Hajdudorog. Dela înființarea episcopiei de Hajdudorog încă n'au trecut atâtea luni, câți zeci de ani a reclamat această înființare. Cred că nu e la loc nerăbdarea viie, trezită de faptul că în chestiunea revizuirii nu s'a făcut încă nici un pas definitiv.

Căci doară această chestie trebuie rezolvită în mod calm, cu prevedere și conform realității obiective. *Guvernul actual nu se dă îndărăt dela o revizuire a acestei chestii.* Acest guvern încă va examina faptul dacă într'adevăr la episcopia Hajdudoroghului au fost anexate comune dela periferiile acestei episcopii, cari mai bine era să fi rămas în diecezele române: în cea dela Gherla sau Oradea-mare. Și aceasta cu atât mai mult, deoarece, după cum judecă ori care maghiar, guvernul nu consideră chestia episcopiei de Hajdudorogh din punct de vedere al maghiarizării, sau din punct de vedere agresiv, ci din punctul de vedere al legitimei apărări.

La înființarea episcopiei de Hajdudorogh totdeauna am ascultat de principiul că după ce am văzut că prin validitatea limbii românești în sânul diecezei greco-catolice, aci decurge o puternică propagandă de ro-

manizare, — să putem menține pe seama națiunii maghiare pe acei credincioși greco-catolici, cari sunt maghiari neaoși.

Dacă în această privință s'au comis greșeli la stabilirea hotarelor, guvernul este gata să repare aceste greșeli. Rugăm numai puțin răbdare și calmitate fiindcă regularea acestei chestii nu se poate face așa ușor, după cum credeți dv.

Pagini științifice.

Razele catede, razele Röntgen și radiul.

De *Traian German*
profesor la gimnaziul din Blaj.

(Continuare).

Să ne reîntoarcem acum la cazul nostru. Cercetări asupra acestor raze au făcut mai mulți învățați, astfel fizicianul și matematicianul neamț *Plücker*, (1858) *Hittorf* (1869) dar mai ales destoinicul fizician englez *William Crookes* la 1879. Răspunsul la întrebarea că ce sunt razele catede, fizicianii *Perrin* și *Schuster* îl dau astfel:

Precum curentul electric desface în apă părțile pozitiv electrice de cele negativ electrice, adică ionizează apa, tot astfel ionizează și aierul rărit din tub. Razele sunt deci particule încărcate cu electricitate negativă, pe cari apoi catodul respingându-le, percurg o parte din tub în formă de raze.

Că în adevăr sunt particule cu electricitate o dovedește și faptul amintit la 5., că adică sub influința unui magnet deviază, adică să abat dela direcția de mai înainte.

clamă vesel: „In sfârșit!“, iar Vinicius se gândi, desperat, la Ligia și plecă la Roma, călare, întovărășit de câțiva sclavi. Orașul era încins de flăcări, încât Vinicius abia putu ajunge la casa Ligiei. Focul a fost stâns abia cu mare greu; poporul cerea răsbunare și mânia lui nu se potoli nici când Nero începu să le dea făină și bucate. Nero convocă senatul. Tigellinus propuse, să se arunce vina asupra creștinilor, cari trebuiesc chinuți în mod îngrozitor; astfel se va liniști poporul. Petronius și Vinicius se împotrivară, gândindu-se la Ligia, dar Nero primi propunerea. Poporul urla pe uliți, cerând, ca creștinii să fie aruncați leilor. Ligia a fost dusă în temniță cu ceialalți creștini, unde o întovărăși și Ursus, care era hotărât să o apere cu ori-ce preț. Vinicius se hotărî, că sau va salva pe Ligia, sau va muri împreună cu ea.

*

Și a venit ziua cea mare, când prizonierii creștini aveau să fie asvârșiți în fața leilor, în Circus maximus. Întâi a fost întrecerea quadrigelor, apoi lupta gladiatorilor și pe urmă, senzația zilei, martiriul creștinilor. Vinicius sta ca împietrit cu Petronius, alături de Nero. Temându-se, că Ligia va fi adusă în curând pe arenă, s'au hotărât să o scape din temniță, ascunzându-o într'un sicriu. Dar planul nu a reușit. Vinicius s'a îmbrăcat în hainele unui pazitor al cercului, ca să poată ajunge în apropierea Ligiei.

Dar n'a reușit nici astfel. Atunci Petronius îl roagă pe Nero, să o agratieze pe Ligia, dar Nero nici nu vrea să audă de așa ceva.

*

Urmează o altă zi însemnată în care aveau să fie jertfii ceialalți creștini, rămași în viață. Poporul năvălește în circ cu mîile așteptând cu neașteptăr începutul spectacolului. Goarnea răsună, se deschide o ușă și un bivol din Germania năvălește pe arenă, purtând în spate, o femeie goală, legată cu lanii. Vicinus exclamă „Ligia, Ligia“ smulgându-și părul, apoi strigă cu glas nebun: „Hristoase, cred în Tine! Fă minune!“ Deodată mulțimea rămâne încrămențită de o priveliște nouă. Un om uriaș năvălește asupra taurului; îl ia de coarne și îl ține în loc; era Ursus. Mulțimea sbieră, apoi se liniște de odată, căci i-se părea că visează. Grumazul taurului începu a se încovoia sub brațul puternic al lui Ursus; acesta se opinti până ce i-se umplură arterele dela brațe, pe urmă taurul scoase limba plină de spumă și căzu la pământ. Ursus ridică pe Ligia în brațe, purtând-o prin circ. Lumea izbucni în chiote nebune, sărbătorindu-l pe Ursus și cerând grație pentru Ligia și pentru Ursus. Vinicius sări repede peste bariera logiei imperiale alergă la Ligia, o acoperi cu taga, ingennnehind în fața logei lui Nero, își rupse hainele, arătându-și pieptul și brațele, ce purtau urmele rănilor primite în lupte pentru patrie. Poporul începu a cere

grație, amenințând pe Nero cu pumnii. Nero privește în jur nehotărît, fără să se înduplece la dorința poporului. Apoi văzând că toată lumea, în frunte cu Petronius, îl privește cu dușmănie, se hotărî și dete semnalul de agratieare. Poporul salta de bucurie, sărbătorindu-l pe Ursus, ca pe cel mai puternic om din Roma.

*

Vinicius și Ligia deveniră, în sfârșit, o păreche fericită, trăind în Sicilia.

Impăratul nebun a fost lovit și el de soarta, ce o merita: poporul se rezvrăti împotriva lui și el, căutând să scape de urgie, se sinucide.

Comemorarea lui Aug. Bunea.

— Conferența dlui prof. *Stefan Pop*, ținută la *Academia populară*. —

(Continuare).

Dar lucrările, cari se atragă atențiunea lumii asupra ziaristului iscusit și neînduplecat, încep să vadă lumea abia la 1900, când marele Bunea, „Unirii“ noastre cu Roma, îi aduce și el prinosul muncii sale, prin publicarea monografiei, scoasă din Istoria Românilor: Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728—1751). „Dorind să contribuiesc și eu cu ceva la serbarea aniversării a 200-a a acestui mare eveniment, am scris viața și activitatea vestitului episcop Ioan Ino-

Nu intru în expunerea cercetărilor mai minuțioase, cari au dovedit, că și atomii, — cari se credeau până azi particulele cele mai mici, cari nu se mai pot descompune în alte părți — se pot descompune în părți electrice, stabilindu-se astfel însemnata teorie a electronilor, ei trec la o parte cu mult mai interesantă și în același timp practică.

Precum catodul emite raze de lumină, părți de atom încărcate cu electricitate negativă așa și anodul repinge cu o putere mare părțile pozitive ale atomilor; acestea se numesc *raze anode*. Razele acestea au toate proprietățile razelor catode, dar în proporții mai modeste: ca lumină, nu sunt așa de intensive și nu cuprind decât o parte încă din tub. Razele acestea au fost descoperite și studiate de fizicianul *Goldstein*.

b) Razele X, sau Röntgen.

Cetitorii acestor espuneri să nu mă acuze, că nu m'am ținut de cuvânt: de-a espune anume numai părțile practice — înțeleg de-a espune numai lucruri de cari ori-ce om laic îți vorbește azi, — ci am bătut câmpii, vorbind despre razele catode, cari zău, așa puțin îi interesează, ori poate nici n'au auzit de numele lor. Știți pentru-ce? Pentru-că fără de-a avea noțiunile elementare pritoare la razele catode nu putem ști și nici nu putem vorbi de razele Röntgen: acestea sunt un fenomen produs de razele catode.

La a. 1895 Conrad Röntgen profesor la universitatea din Würzburg făcând cercetări asupra razelor catodice a observat, că hârtia neagră obdusă cu bariumplatinacianid e luminată pe un moment de câte-ori să împreună în tub cele 2 electricități, deși e știut că culoare neagră (hârtie, ștofă etc.) absoarbe razele de lumină și căldură. Fenomenul acesta de fluorescență se observa chiar și când

distanța dința dintre hârtie și tubul de experimentare era de 2 m., ba mai mult: chiar și când tubul era obdus cu pânză neagră.

Stătea deci în fața unui fenomen, enigmatice și ne-mai-pomenite.

Röntgen a observat, că locul de plecare al acestui „ceva“ e tubul de experimentare și încă locul, unde se lovesc razele catode de tub: apoi că acest „ceva“ are proprietatea razelor de lumină de a se propaga în linie dreaptă. Pentru aceea el le-a numit — *razele X*, iar lumea științifică, în semn de stimă față de descoperitor le-a numit *razele Röntgen*. Razele Röntgen nu se văd ci se cunosc numai din efecte.

Să vedem, cari sunt proprietățile acestor raze:

1. Proprietatea cea mai caracteristică e, că pentru ele sunt transparente, sau cu alte cuvinte pătrund ușor prin corpuri de aceea prin cari razele de lumină nu pot pătrunde. Din experimentele făcute deja de Röntgen s'a constatat, că prin hârtie pătrund foarte ușor, așa d. ex. pătrund cu ușurință chiar și prin o carte de 1000 pagini fără ca să fie slăbite. O scândură de 2—3 cm. grosime aproape de loc nu le slăbește. Chiar și prin o lamelă de aluminiu de 15 mm. grosime au pătruns. Dacă între tub și între o lamelă fotografică ținem mâna, pe lamelă se va reproduce fotografia scheletului mâinii dovadă, că razele străbat ușor prin țesătura musculară, dar nu și prin oase.

(Va urma).

Cronici Bucureștene.

Se vorbește foarte mult de o desfacere a colaborării dintre cele două partide conservatoare. Unele gazete cred, că aceasta se va și face peste 3—4 săptămâni, pe când

vor fi votate legile anunțate în mesaj. Aceasta credință pare a avea oarecare bază, căci în consfătuirea partidului conservator, la care au luat parte numai parlamentarii, a spus dl Arion, că în ce privește reformele partidul conservator are alte păreri decât cel conservator democrat, și pentru realizarea acestora va trebui să meargă fiecare partid pe căile sale.

*

Veți fi urmărit și D-voastră cu oarecare atențiune debaterile dela Sinod. Fiind foarte bisericească, trebuie să vă intereseze astfel de chestiuni. După afacerea bisericească din noua Românie, care ori cât a fost dezbătută, a făcut ministrul cultelor ceea ce a voit, s'a născut o foarte înflăcărată discuție asupra „Micii Biblii“, un mic extras din sfânta Scriptură, care pe cât poate se ține de textul sfintei Scripturi. Autorii ei sunt episcopul Hușilor Nicodim, directorul seminarului central arhimandritul Scriban și economul Savin directorul seminarului Veniamin din Iași. Cartea ca tipar se prezintă foarte bine și e împodobită cu mulțime de ilustrații luate din Biblii catolice și protestante, și cu inițiale foarte frumoase. Are însă o scădere, e lucrată cam superficial, fără ca să cuprindă însă vre-o erezie. Nici chiar prefața, în care se pomeneste, că deși are casa bisericii la dispoziție o sumă mai mare de bani, de mai mulți ani, nu s'a făcut nimic pentru publicarea acestei cărți sfinte. Sinodul a tratat această chestiune în mai multe ședințe, și a acuzat mai întâiu pe autori, apoi cartea de erezie, cerind destituirea arhimandritului Scriban și a economului Savin; pentru episcopul Nicodem nu a cerut nici o pedeapsă, deși el e în fruntea acestei cărți, și și-a recunoscut și în sinod această calitate. La scrisoarea sinodului pentru destituirea celor doi a răspuns ministrul numai atâta să

centia Klein, de care este legată în mare parte istoria Românilor transilvăneni de pe timpul lui“, scrie autorul în prefața cărții, ce era chemată să-l înalțe la treapta de cel dintâiu istoric și istoriograf al Ardelenilor. La anul deja Academia îl cheamă între membrii săi corespondenți. Vechile clădiri ale istoriografiei ardelenesti începeau să se clatine, pentru-că pe temelii lor șubrede și antiștiințifice nu se mai puteau ținea, față de noua carte, scrisă după cea mai severă critică istorică. Părintele Bunea era deja cunoscut. — Tot din prilejul jubileului de 200 de ani din încredințarea superiorității bisericești, canonicul Bunea scrie și o scurtă *Istorie a bisericii române unite cu Roma*, publicată în fruntea șematismului jubilar. — Dar lucrarea, care mai mult a amărât sufletele *vechilor istoriografi ardelenesti*, a fost, de sigur: „*Vechile episcopii românești*, apărută la 1902, primăvară, când după apariția cărții, un puvoiu întreg de intrigi, de flecării, de contestări aproape serioase s'au ridicat împotriva noilor rezultate istorice publicate de Bunea. Mai ales reprezentanții bisericii surori, prin istoricii ei, au dus o campanie îndărgită împotriva „noilor“ istorici Iorga și Bunea. — Astăzi însă, putem spune cu hotărâre, că aceea convingere a scriitorului *Vechilor Episcopii*, exprimată la 1903 în prefața *Discursurilor*, astăzi e un fapt istoric, — și nime, doar vreun *conservativ oficial al vechilor datini și vremuri*

bune, mai poate împuiea capul elevilor cu arheriei românești din cele mai vechi vremuri pe scaunul mitropolitan din Bălgrad.

Polemiiile aprinse ce s'au dat pe urmă *Vechilor Episcopii*, între noii și vechii istoriografi, au stors părintelui Bunea și alte lucrări referitoare la aceeași chestiune. Fiindcă potrivnicii trebuia zdrobiți cu desăvârșire, Bunea publică la 1907 *Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria* iar la 1906 pe *Metropolitul Sava Brancovici*, a căror menire era lămurirea pe larg a situației bisericii și neamului românesc dela 1500 începând.

Între *Vechile Episcopii* și publicarea, la 1903, a *Discursurilor și autonomiei*, Bunea a înbogătit sărăcia literaturii noastre cu monografia prețioasă a Eppului Petru Pavel Aron, pe vremea căruia s'au deschis școlile din Blaj, „cel mai frumos punct din istoria Românilor transilvăneni la mijlocul veacului 18-lea“ (P. P. pref.), — o carte de mare preț pentru cei ce vor să cerceteze istoria școlilor din trecutul românesc. — În urma unei așa de complexe și grele lucrări de erudiție istorică, era natural ca forul cel mai înalt cultural să-l facă membru ordinar al său, — și cum pomeneam — după delaturarea alor foarte multe piedeci puse de dușmanii adevărului, intră în academie, ca membru ordinar la 10 Iunie 1909.

La Academia română nu i-s'a putut auzi glasul, pentru-că moartea l-a răpit re-

pede, în același an, toamna, când *Discursu* său de recepțiune în sânul academiei era aproape sfârșit, — dar pe carele — spre durerea comună a Românilor — nu i-a fost dat să-l poată rosti.

Părintele canonic a crezut de foarte oportun să scrie *istoria țerii sale*, care l-a născut, și aceia s'o citească înaintea marelui colegiu de savanți dela București. Încercarea de-a lămuri o chestie, cum este problema *Stăpânii țerii Oltului*, învederează gândul de care era muncit, după frumoasele rezultate, la care ajunsese pe terenul istoriografiei: gândul de-a da în chip monografic toate elementele pentru istoria Românilor. *Discursul de recepțiune* a fost tipărit de academie și s'a socotit de rostit.

Valoarea istoricului *dela Blaj*, după părerea noastră — atunci a fost în chip învederat recunoscută și sancționată de Academie, când, în 1911, a hotărât să scoată în lumina tiparului o lucrare, postumă alui și anume: *Istoria Românilor* din cele mai vechi vremuri și până în zilele noastre, carea să trateze „mai ales despre istoria bisericească și atingând istoria politică și etnografică mai mult cu privire la cea dintâiu“ după cum spune și referentul manuscrisului rămas dela Augustin Bunea.

(Va urma.)

se restituie sinodului: Cu aceasta s'ar părea închis acest incident, care din nou a dat prilej lumii să vorbească despre scandalul dela sinod, aducând astfel de rapoarte despre vedențele acestei adunări, cari fac omului cea mai rea idee despre cea mai înaltă autoritate bisericească. — Articolul, ce apăruse în un număr al „Românului”, iscălit de niște profesori dela Sibiu, a dat dovadă de cea mai crasă ignoranță în acesta materie, și nu trebuie să vă spun, că au fost oameni, cari au răs una bună, după ce l-au citit.

Delateiu.

APEL.

Poate nici într'o dieceză românească nu sunt mai multe neajunsuri, ca în vasta dieceză a Gherlei. Poate nici unde aiurea nu se simte mai mult lipsa conlucrării comune pentru a zori o eră nouă: era prosperării și primenirii generale.

Pentru acea, subscrisele, cu toată încrederea și cu toată dragostea inimii noastre apelăm la cele mai nobile sentimente ale Preaștim. D-Voastre, și Vă rugăm, ca să sprijiniți din reputeri aceea intențiune nobilă, aprobată cu toată căldura și de Sf. Sa Episcopul diecezan, care, pe lângă binecuvântarea arhierescă ne-a promis și tot sprijinul său părintesc pentru înființarea unei reuniuni diecezane a femeilor române din dieceza Gherlei, cu centrul în Gherla și după posibilitate, cu cât se poate de multe cununi în parohii.

Aceasta reuniune va avea de scop: ca să conlucre cu puteri unite pentru promovarea vieții morale, pentru înaintarea pe terenul social-cultural în general, și în special pentru înființarea unui atelier de ornate bisericești, și a unui orfelinat pentru fetițe în Gherla.

Deci apelăm la prețiosul sprijin al Preaștim. D-Voastre, rugându-Vă să Vă prezentați la adunarea de întemeiere, care va avea loc în Gherla, la 21 Decembrie a. c. st. n., la orele 11 a. m., în sala hotelului „Coroana”.

Totodată sunteți rugate să lansați această idee la toate cunoscutele și cunoscuții D-Voastre, iară despre participare, ori adere să ne avizați cel târziu până în 15 Decembrie, la adresa doamnei Victoria Karsai.

Gherla, la 26 Noembrie 1913 st. n.

Cu toată dragostea:

Victoria Karsai,

Rosa Vaida,	Silvia I. Pop,
Elena Dr. Gheție,	Maria Pordea,
Sidi Dr. Rusu,	Iuliana Moldovan,
Valeria Dr. Széles,	Maria Moldovan,
Văd. Ana Mărginean,	Maria Murășan,

Ana Moiş.

Publicăm cu plăcere acest apel, și îndemnăm cu stăruință pe toate românele din dieceza vastă a Gherlei, să dea tot sprijinul acestei acțiuni nobile, pornită de damele din Gherla din cel mai curat idealism și din cea mai sfântă dragoste de neam.

Diverse.

La monumentul A. Vlaicu a contribuit Elie Hirian, preot în Sănmărtinul sărat 1 Cor. Până aci s'au adunat 4070 Coroane. Mulțumim.

Concurs. Cu terminul 15 Dec. 1913 să publică concurs pentru următoarele stațiuni învățătorești respectine cantor învățătorești: Stațiunea de cantor-învățător din Sângeorgiul-de-câmpie, distr. protop. Pogăceaua. Stațiunea de cantor-învățător din Bord districtul protopopesc Ernot. Stațiunea de învățător din Copșa-mare, districtul protopopesc Ibașfalău. Stațiunea de cantor-învățător din Ciucea, districtul protop. Morlaca. Stațiunea de învățător din Filea-de-sus, districtul protopopesc Turda. Stațiunea de învățător din Șeușa-de-Murăș districtul protopopesc Sebeș. Stațiunea de învățător din Silvașul-de-câmpie, districtul protop. Cătina. Stațiunea de învățător din comuna Frăua districtul protop Mediaș. Stațiunea de învățător din Budurlău, districtul protop Fărăgău.

Antonescu la Cluj. În drumul de către Orade la Cluj trupa dlui Antonescu s'a oprit pe câteva ore la Cluj. Vineri în 28 Nov. unde s'a improvisat o masă comună în onoarea vrednicilor artiști. Câțiva tineri universitari însuflețiți au pornit din casă în casă ducând tuturora îmbucurătoarea veste așa încât sala cer mare a hotelului Nagy Gábor cu drept cuvânt putem zice: a fost arhiplină. A fost o seară plăcută. așa cum numai în societatea acestor vrednici se poate închipui. Protopopul Dăian. într'o scurtă, dar admirabilă vorbire a salutat pe distinșii oaspeți mulțămindu-le pentru dragostea arătată față de Clujeni, cari dacă n'au avut fericirea să salute pe artiști în calitatea de preoți ai artei, au cel puțin fericirea să-i salute ca pe niște oaspeți dragi. A vorbit apoi dl Antonescu, iarăși o vorbire scurtă, cu spirit, mulțămind Clujenilor pentru buna primire și declamând la urmă „Prologul Ardelenilor”. Apoi au urmat declamări, cântări și reprezentări a câte-o scenă hazlie din repertoriul trupei Antonescu. În numele tinerimii universitare a salutat pe oaspeți simpaticul Valer Pop, printr'o vorbire însuflețită. Publicul a sărbătorit după vrednicie, așa cum numai Ardelenii știu să sărbătorească pe vrednicii artiști ai trupei Antonescu. La orele 1 după miezul nopții ne-am despărțit. Tuturor ni-au părut prea scurte cele vre-o 4 ceasuri petrecute între artiști. Ei aveau înse să călătorească des-de dimineată către Blaj, zdrobiți de oboseală cum erau — au avut tîpsă de odihnă. —x—

Moartea cardinalului Oreglia. În 6 Decembrie a. c. a murit în Roma decanul sfântului Colegiu cardinalițiu, cardinalul Oreglia în vrăsta de 88 ani. Repausatul cardinal, care de 40 ani poartă pălărie de cardinal, a rămas unicul dintre cardinalii creați de papa Piu IX. A avut un mare merit cu deosebire până la alegerea actualului pontific, în care timp însuși a condus naia bisericii. Cu ocaziunea alegerii a intrunit mai multe voturi, de cari conziderânduși vrăsta înaintată însuși a abzis. El să poate considera ca cel mai intrasigent adict al statului papal, neputându-se împăca cu regalitatea italiană, pe care o combătea din toate puterile de căteori i-se da prilej.

Președintele republicii chineze luansika apărătorul misionarilor creștini. Președintele republicii chineze *luansikai* a dat un ordin sever către guvernul țării, poruncindu-i, să urmărească pe aceia, cari au dărâmat bisericile creștinilor și au dat foc caselor misionarilor, iar pe acei oficiali, din a căror nepăsare s'au comis astfel de fapte rele, să-i dimită din oficiu.

Universitate evreiască în Ierusalim. Comisiunea sionistă însărcinată cu proiectul înființării unei universități evreiești în Ierusalim a ținut o mare adunare în Berlin, la care au participat o mulțime de membrii din toate părțile lumii, precum și directorii băncilor și a filialelor din colonii. La ordinea zilei au fost anunțate o mulțime de chestiuni politice sioniste, dar obiectul cel mai însemnat a fost chestia înființării unei universități izraelite în Ierusalim. Comisiunea a luat cu plăcere la cunoștință, că spre scopul acesta până acum s'au colectat 1/2 milion de franci din toate părțile lumii. S'a hotărît, că pentru săvârșirea lucrărilor de înființare și organizare, să se exmită la fața locului o comisiune mai restrânsă. Nu peste mult dar, jidanii vor avea universitatea lor, e întrebare însă, ce vor putea învăța ei acolo?

Groaznică ciocnire de trenuri în România. Din București se anunță: Astă noapte Direcția generală a C. F. R. a fost înștiințată, că o groaznică nenorocire s'a petrecut între stațiile Golești și Pitești.

Trenul de persoane cu Nr. 153 București—Pitești, ce plecase din Golești la ora 9 și 16, s'a ciocnit în dreptul kilometrului 102 cu trenul de marfă Nr. 654, ce plecase din Pitești spre Titu.

Izbitura a fost violentă, numeroase vagoane au fost sfărâmate. Mașinile ciocninduse au aruncat vagoanele dincolo de linie.

Un vagon de manipulație a luat foc, vagonul poștal a fost cu desăvârșire distrus.

Ora târzie din noapte ne împiedecă să precizăm numărul morților sau răniților, dar din primele relații se spunea, că numărul celor morți ar fi 4 și mai mulți răniți.

S'a telegrafiat imediat după ajutoare și mai mulți medici ai căilor ferate, cum și d. sub-director al c. f. Mareș și Dragu, inspector, au plecat la locul nenorocii.

Din ancheta sumară făcută reese, că vina cade asupra conducătorilor trenului de marfă, care a plecat din Pitești fără să aibă linia liberă.

Mulțumită publică. Dl Aurel Ciato, redactorul „Revistei politice și literare” din Blaj, a binevoit a dona bibliotecii Internatului pedagogic din Blaj colecțiunea „Revistei politice și literare” anii II, III și IV. în câte 2 exemplare și 15 opuri potrivite fiitorilor învățători, în valoare de 71 cor. 30 fil. Primească pentru frumoasa-i faptă și pe această cale mulțumitele mele și ale alumnilor. *Iuliu Maior*, prefectul internatului pedagogic din Blaj.

Cinema Edison din Blaj va reprezenta Sâmbătă și Dumineca viitoare celebrul film „Quo vadis” în care se succedează tablouri din viața primilor creștini și a cezarilor Romei. Atragem de pe acum atențiunea mai ales a publicului din jur asupra acestui film minunat, a cărei descriere amănunțită o dăm în foiletonul numărului de azi.

Partea Literară.

Vizitație canonică în Maramurăș.

27 Iunie — 24 Iulie 1913.

(Continuare).

La casa parohială, respective a preotului, rămânem iarăș în cerc mai restrâns, după ce Rs. Fabian scuzându-se cu sănătatea, vrea să iee cina la notarul Dán. Il însoțește Mihail Hotea, preotul din Seliște. Cu ceilalți rămâne Valer Pop, preot în Bocicoel, originar din Sătmar. Ne simțim foarte bine. Preasfinția Sa are mai ales, cu toată oboseala, o voie admirabilă. — I-a plăcut și ne-a căzut bine tuturor, că s'a făcut puțin foc pe vremile acele ca de toamnă. Facem mult haz din inscripțiile de pe sticla și pocalele de vin. Erau însemnări ca: «Rég veri már a magyart a teremtő». «Egye meg a fene magát, ameddig ér a kiskabát. — Bortól okosodik a szamár is. — Százszor használ amig egyszer árt. — Véték abból sokat nem inni. — Huncut a ki a házigazdát kiméli. — Soha se halunk meg. — Mit is mond a kábai asszony» etc. Dna Cserrenyik, fata protopopului, cu mult spirit, deși unguerește, ne face plăcute clipe de veselie.

3 Iulie — Joi.

La 7 ore dimineața plecăm la

Poieni—Sajómező.

Primirea.

Trecem prin Șaieu, unde la casa privată a învățătorului era tricolorul patriei. Facem o cale mai lungă în sus cătră munte pe o vale îngustă. E mai frumoasă, mai pitorească ca a Izei. Are înfățișare de loc de munte, dar cucuruz se face totuș bun. Satul e resfirat ca cele de munte. Ne primește subnotarul unguerește. Poarta triumfală cu un stag mai mare, tricolorul patriei, câteva mai mici și 2 stegulețe din ștergere albe. Inscripția: «Intru mulți ani» din frunze de brad.

În biserică.

Biserica e pe un vârf de deal în stânga cum intri în sat. Construcția e la fel cu celealalte. A fost zidită la 1711 și reparată cam la anul 1887 — cum se spune în inventarul bisericii din 2 Martie a. c. — în onoarea s. Paraschiva. E numai de 10 m. lungime și 6 m. lățime. Pe iconostas și pereții bisericii sunt o mulțime de icoane de Nicula. E interesantă pictura de pe pereți. În altar Zămislirea fără prihană, preacuvioșii: Efrem, Domeție, Șofronie etc. În naie, raiul cu Adam și Eva. La patimile Mântuitorului ostașii sunt îmbrăcați ca cavalerii spanioli din evul mediu.

În biserică se trage clopoțelul pentru Ingenunchiare, credincioșii recitează cu glas înalt Cheruvicul, Credeul, Tatăl nostru etc. În popor sunt figuri, fizionomii frumoase, simpatice. Pare, că aici în fundul văilor, la poalele munților, se păstrează mai bine caracterul românesc. Istoria se adeverește. Până când vor fi văi și mulți, nu poate să se stingă acel popor, care e înfrățit cu ei, e fiul alintat al lor. — Portul încă pare în colori mai deschise

și se apropie de cel din ținutul Lăpușului, de care îi despart numai dealurile. Femeile nu poartă cămeși prea deschise la piept.

După citirea s. Evanghelii a predicat iarăș Preasfinția Sa purcezând din textul: «Nimic nu este acoperit să nu se vădească, nimic ascuns, ce se nu se știe». Mtt. 10, 26.

Să nu păcătuiească, că se știe și aici și apoi sigur în cealaltă lume. — Predică foarte bine pentru popor, deși se vede, că e obosit. La sărutarea s. cruci s'au prezentat 432.

Preot e din 1902 Gheorghe Petrovay. Înainte fusese în Botiza. Pare un bătrân venerabil — mai bătrân de cum e de 55 de ani — modest, o rămășiță a vremilor mai românești din Maramurăș. Are el și «Pesti Hirlap», dar ca o suveniră a vremilor trecute are și «Gazeta Transilvaniei». Acum pare, că-și trăește vieța retrasă în fundul văilor, în societatea acestor două, cari nu știu cum le va putea împăca în sufletul său. Una cred, că o are numai ca un informator despre dragostea față de ale sale lucruri scumpe și pentru potențarea dragostii pentru lucrurile, ce se scriu în cealaltă. Pare, că și în familie — are 2 fete — se vede efectul gazetei românești.

Vizitație canonică.

Curatori are pe: Ioan Ilieș, Ioan Sas, I. Puicar, Gr. Muntean, Vas. Sideu, Gavr. Ilieș, Gavr. Tomșa, Dum. Muntean. În prezența acestora se constată, că protocolul esibitor e din 1902, protocolul ședințelor curatoratului nu este; protocolul expedițiilor postale din 1908; despre predici și cateheză din 1910; matriculele botezașilor, cununașilor și morșilor din 1827; actele în arhiv din 1901; ziarul bisericii din 1902. Averele bisericii în bani gata 43 cor. 15 fil., în obligațiuni private 612 cor. 28 fil. Averele imobiliare a bisericii 14 jughere 988 st. □, porțiunea canonică 7 jughere 400 st. □. Contribuția o plătește biserica.

Biserica e de lemn și în aceasta se află conform inventarului: 1. Divina Liturhie a s. Ioan Chrys. pe 4 tomuri edată de Mihail Șerban, Gherla 1871. 2. Orologeriu, Rădăuți 1745. 3. Psaltirea, Blaj 1780. 4. Octoih, Rimnic 1750. 5. Catavasier, Rimnic 1750. 6. Octoih, Blaj 1792. 7. Miheiu, Blaj 1781. 8. Mineiu, Rimnic 1645. 9. Triod, Rimnic 1771. 10. Euchologion, Blaj 1784. 11. Pentecostar, București 1771. 12. Liturgicon, Blaj 1786. 13. Euchologion manuscris 1750. 14. Mărgarit. București 1746. 15. Psaltire, Sibiiu 1847. 16. Chiriadromion, Bălgrad 1699. E scrisă în Ucitelna, cum îi zice Nechita Dănas, un fel de poezie dela 1747 despre judecata din urmă. E publicată la Birlea p. 149. 17. Octoich mic, Sibiiu 1859. 18. Triod, Blaj 1890. 19. Catavasier, Blaj 1762. 20. Liturgier, Iași 1759. 21. Liturgier, București 1787. 22. Molitevnic, Rimnic 1730.

Casa parohială e de lemn cu 5 încăperi, cu 2 grajduri, o șură, 3 șopruri, 2 cotețe. Școala e de lemn, corespunzătoare legii, în parte provăzută cu rechizitele de lipsă. Locuința învățătorului de lemn în edificiul școlii, cu 2 încăperi, grajd și șopru de lemne. Sunt asigurate la Transilvania. Grădină de pomărit confesională. Cruci în hotar 7. Credincioșii concurg cu 600 cor. la susținerea școlii.

Preotul are lectical: dela fiecare fum o mierță de mălaiu, 1 ovăș. Prohodul mare 4—20 cor. cel mic 1—5 cor., botezul 60 fil., cununia 10 cor., feștanie mare 2 cor., feștanie mică 1 cor., maslu 2 cor., liturgie 80 fil., comemorații 20 fil., deslegare 4 cor.

Cantorul are pentru prohodul mare 1—4 cor., cel mic 20—40 fil., cununie 2 cor., feștanie 40 fil., maslu 50 fil., missă 20 fil. La stola preotului nu se indică cât e missă.

Sigilul parohial e românesc.

(Va urma).

Dr. V. Moldovan.

Impresii fugare din Maramurăş.

(Continuare)

Şi toate aceste locuri străbătute de ape minunate ca Runcul, Valea Bistrii Frumuşeană, Ruscova, Valea neagră, Valea mării, Valea Spăului, copii drăgălaşi şi răsfătaţi ai coastelor cu plete lungi: „Plaiul“, „Jalinka“, „Toţi-trei“, „Tostgrunul“, „Chicera“. Cu cât interes nu urmăresc liniile coamelor de munte, cari se reliefează aşa de pronunţat pe ceriu acuşii drepte, acuşii curbe, acuşii frânte, acuşii mestecate, — uneori cu exactitate chiar geometrică, — acuşii neregulate cu zigzagurile cele mai bizare în variaţie nesfârşită; sau în sfârşit poziţia acelor verticale, orizontală sau plecată şi câte alte combinaţii nu produce natura mamă, capricioasă din seamă afara — când stai să asemuieşti eventual liniile mai multor coame între sine. Cu şi mai mare interes urmăresc figura singuraticilor munţi, cari mi-se înfăţişază la creştet sub formă de greabăn, de spinări urieşe, şea, cupolă, platou, iar la trup ca tot atâtea conuri, prizme, piramide şi mai ştiu câte alte forme infinite. Imi vine un gând ciudat! Ascultaţi-l! Celui ce suferă de spleen, bineînţeles de cumva nu e vreun nenorocit naufragiat al vieţii, li recomand cu totdeadinsul studiul naturii în mijlocul munţilor, chiar şi numai din punct de vedere curat estetic şi las pe mine de nu i-a trece plictiseala şi disgestul vieţii. Înainte de toate respectivul domn va putea urmări şi constata dacă pantele dealurilor sunt concave sau convexe, sau articulate, sau în formă de terase, eventual suma sau combinaţia acestora. Va putea constata dacă e vorba de un simplu clin, sau de-un coborîş, de-un povârniş, de-o prăpastie, sau de-un părete drept, eventual chiar reclinat şi boltit? Va putea căuta, dacă piciorul muntelui are formă dreaptă perpendiculară, sau se pierde pe nesimţite în linia orizontală a câmpului, sau are înfăţişarea de rideaux (!)? Va putea studia detaliurile formelor concave ale pantelor, descoperind ici o muldă, colo o simplă încrucişare de linii, colo o adâncătură, o albioară de părauş, o spărtură de apă, eventual un mănunchiu de mănăcături şi rupturi multiple. Sau dacă fi mai convin formele convexe, va putea descoperi ici un spate încovoiat, colo o coastă, o treaptă, o cocoasă, o limbă, o ieşitură. Însfârşit va putea examina şi găurile, pâlniile, peşterile, craterii, pe cari nu arareori fi întâlneşti prin munţi; şi pe urmă last not least profilul longitudinal şi transversal al văilor, izbutind să le grupeză după largimea sau îngustimea lor, în chei, strămtori surducuri, passeri etc. Nu-i aşa, căi bună ideea? Va putea câştiga dl meu — mai ştii? — merite neperitoare pe terenul strategiei; va deveni în loc de cartofor şi beutor renumit un cartograf şi mai renumit. N'ar fi bine??

Pe când imi frământă creierul astfel de gânduri bizare, trenul a şi cotit brusc, — părăsind mica aşezare jidovească Bistra —, pe la colţul Chicerii, trecătoare periculoasă unde apele Vişăului zboară ca săgeata slobozită din mâini vânjoase, — a luat-o razna spre miază-zii, şi după câteva minute iată că ne trezim în faţa unei câmpii largi, de formă eliptică, străbătută de Vişăul cu multe ostroave verzi, şi de firele arginţii ale râuleţelor de munte, — care ocroteşte drept

în fund vestitul sat Petrova: patria bunului român din Budapesta, medicul dr. Bilaşcu, ţine să adaugă cu mândrie soţul meu de drum. De aci şi-se deschid perspective minunate în munţii de câtră răsărit şi apus, ce încadrează aşa de nespūs de frumos acest giuvaer de câmpie, cândva abundentă o poiană sacră a oarecarei zeităţi mitice. Munţii încalecă unul în spatele celuilalt, grăbind se urce tot mai sus, tot mai sus, să soarbă aerul curat al înălţimilor, să fie stăpâni ai culmilor eterice. Cei din stânga râului: „Vârful Petrovii“, „Vârful Fercii“, „Poiana mare“, „Plăiuţul“, „Vârful Codruleţ“, „Dealul Ploschii“, sunt mai mici, dar nu mai puţin simpatici şi despart valea Vişăului de valea Izei, ce curge paralel cu fratele său Vişăul şi grăbeşte să-şi împreune valurile în matca Tisei cu ale fratelui său, de cari să nu se mai despartă. Cei din dreapta, voinici năzdrăvani, se iau la luptă cu cerul şi se ridică la înălţimi ameţitoare. Acolo e: „Muncelul“ (1368 m.), „Prislopul“ (1267 m.), „Preluca“ (1460 m.), „Poloninka“ (1628 m.), „Şerhanul“ (1795 m.), „Pop Ivanul“ (1940 m.), „Paltinul sau Râpa“ (1712 m.), „Tomnatecul“ (1621 m.), „Vezii“ (1324 m.), „Vrf. Tomnatecului“ (1168 m.), „Vrf. Viivodin“ (1065 m.), cari, — palate din poveşti — mărginesc zarea într'un cerc aproape închis. Taina minunatului lor chip le-am putut-o fura numai la întoarcere, când pe creştetul lor falnic nu era nici umbră de negură. — Soarele făt-frumos din lacrimă strălucea sus pe bolta cerului cu faţa i-dzeiască, cum nu l-am mai văzut şi beat de fericire arunca cu mână largă mănunchi de raze de aur peste firea întreagă... Mă uit înmărmurit la creştetele munţilor înalţi. Erau acoperite cu vâlul alb al zăpezii, fin ca mătasa, ţesut de înălţimile reci şi schinteiau şi scăpărau de lumină, parcă miliarde şi miliarde de luminiţe ar fi fost preserate prin cutele imperceptibile ale vâlului... Mi-se părea, că vedeam jucând înaintea ochilor toate culorile spectrului solar. O adevărată feerie! Splendorile raiului s'au scoborit pe aceste coame, transfigurându-le, Nici nu ştiu pe ce lume eram! Atâta ştiu, că de abia acuma mi-am dat seamă de cuvintele psalmistului, care exclamă extasiat undeva în psalmi: „In soare şi-a pus lăcaşul său şi el ca un mire (frumos ca'n poveşti, împodobit cu fast împărătesc) ce iasă din camera sa (chilie de nuntă); bucurase-va ca un urieş să alerge cale (dela răsărit la apus), din marginile cerului ieşirea lui şi întimpinarea lui la marginea cerului şi nu e cine să se ascundă de căldura lui!)“. Ce descriere plastică!

Numai într'un târziu încep să examinez cu atenţiune forma şi trăsăturile înălţimilor acestora sihastră. Salbă într'adevăr minunată! Grebeni enormi mâncaţi de dintele vremii, spinări învălurate, cu tuguiri, cu creştături adânci, cu piscuri conice, spete late şi stoguri sau clăi cât nişte nămile, cu pante repezi, cu platouri largi, cu jghiaburi primejdioase se întind înaintea ochilor uimiţi, sfidând puterea închipuirii tale. — Imi zic: n'om avea noi locuitorii acestei ţări frumuseţile cu cari să fălesc alte ţări! Nu vom putea gusta efectul extraordinar ce-l produc în suflet mirajele sau

1) Ce-i în paranteză, e pus de mine.

aurora boreală de pe tundrele Siberiei; nu vom putea contempla măreţia fioroasă a furtunilor grozave (buran) de pe stepele Kirghize, a ciclonilor de pe coastele Indiei, a simunului Sahariei, a focurilor imenze de pe prairiile Americii. (şi Dumnezeu să ne ferească de ele!); nici vedea grandiozitatea unei cataracte la feliu cu cea dela Niagara, unde munţi de ape se prăvăla cu muget fioros în adâncimi; eventual măreţia unei văi adânci; de mii de urme, cum se vede dealungul râului Colorado... Nu!.. Dar aceste sunt la urma urmelor ceva extraordinar! Sunt prea fioroase! Sunt frumuseţi dacă vreţi, dar prea sunt din cale afară grozave. Mai mult se încruscesc cu noţiunea teribilului. Pe când frumuseţile naturii dela noi sunt mai senine; au un caracter mai blând şi nu arareori ating totuş sublimul. Au n'a fost sublim şi tabloul acestor munţi în această dimineaţă? — De altcum nu e postulat, regulă fundamentală a artelor plastice, să nu fixeze pe pânză sau în marmoră gradul superlativ de evoluţie al oărecării sentiment sau afect pentru a lăsa curs liber imaginaţiei? Şi natura să nu fie şi ea artist, mai meşter ca toţi artiştii? 1)

(Va urma)

Dr. Al. Nicolescu.

Posta Administraţiunii.

Dr. I. P. Oşorheiu pe 15/4 1912—15/4 1913. Aiudul de sus pe 1913 sem. 2-lea. Moigrad pe 1913 şi întreg anul 1914. Mureşcăptâlan pe 1912. Drâmbăr pe 1913. Minerva, Ilva-mare pe 1/4 1912—31/12 1913. G. B. Bikszád (Szatmár) pe 1913 sem. 2-lea. Uileac (Beius) pe 1913. Ciucsângiorz pe 1912. Aşel pe 1908—15/10 1911. Curciu pe 1912 şi până la 1/9 1913. Alsógyékényes pe 1913 sem. al 2-lea. Milăşel 1913 sem. 2-lea. Ciumbrud pe 1/1 1911—1/8 1912. Băcia pe 1913. Săcalul de câmpie pe 1/8 1913—1/8 1914. Poşaga de jos pe 1913 sem. I. Kisludas pe 1913. Binevoii a regula şi restanţa de mai înainte. Kolozsbóos pe 1/1 1910—1/6 1911. Binevoii a ne trimite şi restanţa anilor următori, cum şi pentru Dumbrău. Corpade pe 1913. Anii 1911 şi 1912 sunt achitaţi. Salamás pe 1/5 1912—31/12 1913. Chităm şi separat. Craidorolţ pe 1913. Mănăstirea, Bikszád pe 1912 şi 1913. Rafna pe 1906 sem. 2-lea şi 1907 întreg. Binevoii a ne trimite şi restul anilor următori. Dumitra pe 1/1—1/11 1907. Binevoii a continua şi apoi schimbăm adresa. Fellak pe 1910—31/12 1913. Borgomureşeni pe 1913 sem. 2-lea. Nu Vă putem servi cu dat sigur. Mai consult, să Vă adresaţi la direcţiunea institutului Vaşláb pe 1913 sem. 2-lea. Toldal pe 1908—1/9 1912. Aşteptăm şi restul. Incolo ne învoim, supunând, că promisiunea se va împlini întocmai.

1) Vezi Lessing (Laokoon Abschnitt III).

Proprietar, editor: Vasile Moldovan.

Redactor responsabil: Augustin Gruişia.

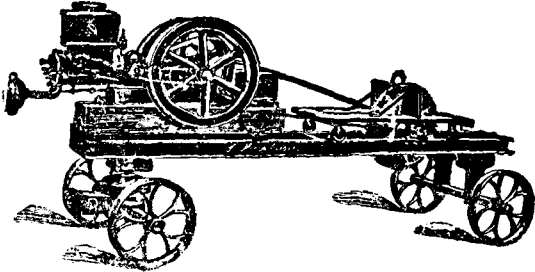
In atențiunea tăctorilor și-a
comersanților de lemne!

Inainte de a-ți prevedea atelierul
cu motor, nu întârzia a cere preț-
curentul nostru ilustrat cu
fireze și bârzi cu motorul
original american

WATERLOO

despre cari e știut în general, că s'au
dovedit pretutindena de celea mai bune

(67) 1-13

Se poate afla numai la **DÉNES B.**
societatea comandită:
Budapesta, V., Lipót-Körut 15
Coală de preț și deslușiri gratuite.

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din
vieța noastră. — Mărime 44/68 cm.

Se află de vânzare la *Librăria Semi-
narului teol. gr.-cat din Blaj.* — Prețul freat
2:20 cor.

Balsamul apotecarului A. Thierry

Allein echter Balsam
aus der Schutzengel-Apothek des
A. Thierry in Pregrada
bei Rohitsch-Sauerbrunn.

este neîntrecut în efect la boalele de plumâni și
piept, alină catarul și curmă durerile cauzate de
tusă. Curma aprinderi de gât, răgușeli și dureri de grumazi și
ferbinteli. Cu deosebire e bun contra sgârçiturilor de stomac și
colică. Vinedă vâna de aur și curățește rinichii, dă apetit, și
ajută la mistuire. S'a dovedit de leac excelent la dureri de dinți,
la dinți găunoși, la mirosul gurei folosită ca apă de dinți întăre-
ște gingiile și gura, încetează mirosul obvenit din stomac în gură.
Mijloc vindecător și sigur contra limbricilor. Vinde tot felul de
rane, orbalt, beșici provenite din ferbinteaia, aștaturi, negei, ar-
sură, membre înghețate. In contra durerilor de urechi e un
leac neprețuit. — Să fie la îndemână în fiecare casă, la cazuri
obvenite, mai ales la influență, coleră și alte boale.

Să scriem la apoteca:

THIERRY A. «Îngerul păzitor» în **PREGRADA**
(lângă Rohitsch-Sauerbrunn).

12 sticle mici sau 6 duple, ori 1 specială mare 5:60 K.

La comande mai mari se dă rabat cuvenit. (68) 1-25

Se află de vânzare.

Portretul Escelenției Sale **Dr. Y.**
Mihályi arhiep. și metropolit de
Alba-Iulia și Făgăraș, — în mărime
32/48 cm. costă fco. — 1.10 cor.

Esecuție foarte frumoasă.

Se află de vânzare la *Librăria
Seminarială.*

Se află de vânzare la *Librăria
Seminarială din Blaj*

Icoana dlui I. HRISTOS și a Preacuratei MARIA

Amândouă fac 4:30 cor. fco. Mărimea
icoanelor ⁴⁵/₇₀ cm.

Institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

SIBIU

Strada Cisnădiei 1-5. Edificiile proprii.
recomandă

Asigurări împotriva focului
pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mo-
bile etc. în condiții avantajoase și cu
prețuri ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani
gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu
termin fix, cu plătire simplă sau dublă a capitalului, asigu-
rări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre
și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe
contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig.
p. pagube la apeducte,

Sumele plătite pentru pagube de foc până la sfârșitul anului 1912	K. 5,456,645.67
Capitale asigurate pe viață achitate	5,458,689.43
Starca asiguraților cu sfârșitul anului 1912	foc „ 183,667,241.—
	viață „ 11,740,710.—
Fonduri de întemeiere și de rezervă	cor. 2,603,400.—

Prospete și informații se dau gratuit în
birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Perseane versate în achiziții cu cercuri bune de
cunoștință se primesc în condiții favorabile în
serviciul institutului.

(13) 99-?

A APARUT și se află de vânzare la *Librăria
Seminarială din Blaj:*

ANTOLOGION SAU MINEIUL,

carele cuprinde în sine slujbele dumnezeștilor sâr-
bători, ale Născătoarei de Dumnezeu și ale sfin-
ților preste an după rânduiala bisericii răsăritului
de legea grecească,

TOMUL I. legat în piele, cu copcii face 32 cor.

„ II. III. legat în piele, cu copcii face 78 cor.

Toate trei tomurile legate în 2 volume în piele și
cu copcii fac 110 cor. — Toate trei tomurile le-
gate în 2 volume cu călcăiu de piele fac 100 cor.

A apărut

Apostolul

sau Faptele și Epistolele sf. Apostoli f° 4.

Prețul leg. în piele 22 cor. leg. în lux
face 44 coroane.